

ÉLET ÉS KULTURA

Színház

DONNA DIANA. Moreto *Közönyt közönnyel* című vígjátéka új, divatosabb címet kapott. A régi címmel talán nem hitte volna el a közönség, hogy mindenképpen klasszikus darabot kínálnak neki: élet és ma is élvezhető. Az előadás aztán meggyőzőtt mindenkit, hogy különösebb bonyodalom, erőszakosan kieszelt helyzetek és a darabba tüzdelt „bemondások” nélkül is van vígjáték. Sőt ez az igazi: a szellem játéka, mely e mellett emberi ügyvé, a lélek ügyvé is válik, és éppen olyan komoly lélekábrázolás, mint Shakespeare darabjai. — Moreto verses vígjátéka kitűnő fordításban szólalt meg a magyar színpadon. Pedig spanyol drámát nem könnyű idegenre átültetni. Hiszen a spanyol dráma csillogó, pattogó versformáit, rimgazdagságát a mi fülünk nem is bírná el. Ez a zenélő színpadi nyelv csak a spanyol fülnek természetes. A fordítónak tehát meg kell alkudnia s gyakran a legjobb spanyol ékeitől kell a szöveget megfosztania. Még Moretoval jár legszerencsésbben az átdolgozó. Ő spanyol értelemben csaknem pongyola, rímei gyéren vannak elszórva, formái egyszerűbbek, tehát szinte teljes hűséggel lehet fordítani, és mi még mindig nagyon spanyolnak érezhetjük. Így aztán a szerencsés átdolgozás a színtársulat jó előadásában maga is fülgyönyörködtető élvezet volt. — A prózai szerepben fellépő *Radnóthy Éva* alakítása kellemes meglepetésként hatott. Mindvégig finom hajlékonysággal követte Donna Diana színváltozásait a mulatságos lélektanú útvésztoében. *Márkus Lajos* a szerelmes lovag gyengeségeit túljátszotta, Don Carlosában

több főlényt szeretttünk volna látni. A vígjáték legspanyolosabb figurája *Ladányi Ferenc Polillája* volt. Játékát és szövegmondását egyformán élveztük. Az ő *graciosoja* járult hozzá a legtöbbel ahhoz, hogy az előadást a klasszikus darabhoz méltónak éreztük.

A BOLOND ÁSVAYNÉ. Harsányi Zsolt műveiben sohasem kereshetjük az irodalmat, hanem csupán a mesterségbeli ügyességet. Darabját most is elsősorban hatásosnak gondolta el, és ezt a célját az ötlet és a megszerkesztés módja is mindvégig támogatja. Kéves olyan színpadi művet írtak, melynek két felvonása között hatvannyolc esztendő telik el, s a főszereplő, aki a darab expozíciójában fiatal feleség és anya, a következő felvonásban mint dédanya viszi sikerre az író ötletét. A meglepő és lélektanilag érdekes jelenetek egész sora a II. és III. felvonás; csak a IV. felvonásban érezzük a darab és a szerep erős esését. De az érdekesség nélkül nem szükölködő történet lekötő a néző figyelmét, s csak később visszagondolva veszi észre, hogy mennyi a megcsináltság, a receptszerűség az egész darabban. A szerepek azonban hálásak, s a mellett nem állítják nagy feladat elé a színészt: a hatás biztosítása már benne van a *helyzetekben*. *Somlay Júlia* érett művészetel tette hitelessé a „bolond” Ásvayné alakját, de a gyengén megkomponált utolsó felvonást ő sem tudta megmenteni. *Ladányi Ferenc*től a tőle megszokott komoly játéktípust kaptuk. A darab harmadik erőssége *Gálfy Marika* volt.

Spectator.

Zenei életünk

Országsszerte a hatvanéves **KODÁLY ZOLTÁN** ünnepelésének jegyében folytak le a legkiemelkedőbb zenei események. Ez az ünnepélyes hangulat teszi természetessé, hogy az elmúlt év utolsó heteiben Szegeden is nagyjelentőségű hangversenyekről és zenei érdekeltésű előadásokról emlékezhettek meg a zenei élet krónikása.

A **SZEGEDI FILHARMONIKUS EGYESÜLET** ünnepélyes keretek közt rendezte meg azt a hangversenyt, amellyel a „legjobb vidéki zenekar” cí-

méért és díjáért pályázott. A hangversenyt *Tóth Dénes dr.*, a kiváló budapesti zeneesztétikus nyitotta meg „Lisztől Kodályig” c. tanulmánya felolvasásával. Az igen értékes tanulmány mintha kissé elvont lett volna. Közönségünk gyakorlatibb beállítottságú bevezető előadásokat kíván hallani, amelyek röviden és tanulságosan ismertették az előadandó műveket és szólnának néhány szót a vendégszereplő művészekről. Az utat Lisztől Kodályig a hangverseny úgy sem mutathatta be,

hiszen a magyar muzsikának Liszt és Kodály között kibontakozott közbülső fejlődési fokait nem jeleníthette meg egy-egy szám beiktatásával. Ilyen előzetes beállítás mellett azután a hangverseny első száma, Beethoven Sorszimfóniája, szinte úgy tűnt fel, mintha nem is ennek a hangversenynek keretében tartozott volna. A bevezetőnek erőszakolt tárgyköri korlátai ezenkívül még tévedésekre, balhiedelmekre is adhattak alkalmat, mert Kodály életművét úgy állította be, mintha az folytatása lenne Liszt törekvéseinek, — pedig Kodály magyarsága sokban csaknem ellentéte Liszt magyarságának. A közönség és a zsüri jelenlévő illusztris tagjai különben nem is a Lisztől Kodályig vezető útra, hanem a szegedi filharmonikusok művészi teljesítményére voltak kíváncsiak. És — bár egy hangversenyt mindig kissé kockázatos szimfóniával kezdeni, — a zenekar legnagyobb sikereinek egyikét éppen ennek előadásával aratta. A kissé óvatos kezdés ellenére az *V. Beethoven szimfónia* valóban tökéletes előadásban tűndöklött. Hasonlóképpen igazán nagyvonalú és bravúros volt Kodály *Galántai táncainak* és Liszt *Les Préludes* c. szimfonikus költeményének kidolgozása. Filharmonikánkat így még nem hallottuk szerepelni! *Török Mihály* pompás klarinétsofói, Kodálynak az organamixturára emlékeztető jellegzetes hangszerelési technikájában az erők pompás kiegyensúlyozása, a szövevényes ritmikai képletek és problémák megoldásai valóban tökéletes művészi tudásról tanuskodtak, olyan tudásról, amely „vidéki zenekart” ritkán díszít. Fricsay Ferenc karnagyai teljesítménye pedig egyenesen meglepő volt! Ez a zenekar az ő kezében talál igazán önmagára! A gondos kidolgozás, amely már szinte tulságban is aprólékos, jól kiegyensúlyozza fiatalos temperamentumát. Ha mostani vezénylőstílusát régebbi szerepléseivel összehasonlítjuk, már nem is lehet tulajdonképpen „fejlődésről” beszélni. Itt egy kiforrott, a legmagasabb igényekkel telített művésszel van dolgunk, aki mindenekelőtt nagy tudással, de egyben őszinte átéléssel vezet zenekarát. Nemcsak ismeri, egyenesen új életre hívja a partitúra minden szólamát, a zenekar minden hangszerét. Nagyon helyesen nem dirigál kizárólag kívülről, mert a bravúroskodásnak nem áldozza fel a teljesítmény elérhető legmagasabb fokát. Amúgy sem fontos, hogy a dirigens „kívülről” tudja a partitúrát, jobb, ha „belülről” tudja: és ezt Fricsayról a

szó legnemesebb értelmében elmondhatjuk. Lényegesen önfékezőbbé lett már, s eruptív természete azért mégis minden fölényes nyugalom mellett oly szenvedelmesen éli át a zenei formulák hullámzását, hogy az átélésnek e foka csak kiváltságosokat szokott jellemezni. Hasonló elismerés illeti Fricsay karnagyot a *Böhémélet* és *Denevér* színházi előadásán kibontakozó vezénylő művészetéért. Érettsége, áttekinthető fölénye, óvatos és finom érzékenysége a Pataky, Lappó, Maleczky, Koréh, Ráskay és Raffay-együttes csodálatos összhangjában megtalálta méltó helyét. A filharmóniai hangversenyen, amelynek bizonyosan kijut legfelsőbb helyről is a megérdemelt elismerés, Lászlóffy Margit zongoraművésznő pazar technikával, könnyedén, de valóságos filozófiai elmélyüléssel játszotta el *Liszt Esz-dúr zongarversenyét* — és filharmónikusaink mint kísérőegyüttes is pompásan beváltak, jobban, mint az évad első hangversenyén.

Arányaiban kisebb volt, de jelentőségében azért szinte egyenrangúnak tekinthetjük az EGYETEM BARÁTAI EGYESÜLETENEK KODÁLY-ÜNNEPSÉGÉT, amelyen Szógi Endre nagyértékű megállapításokban gazdag, tudományos alapossággal megírt előadását olvasta fel a nagy Mester életéről, művészetének értékeiről. Ebben az előadásban nemcsak a Mester élete, hanem művészi alkotásainak nagy hordereje is kibontakozott előttünk. Szógi Endre kifejtette, hogy nem „kodályizmus” kell, hanem művészet és magyarság és hogy Kodály művészete éppen ezt az ősi magyar szellemet teremtette meg zenénkben. A Mester a Nagyszombatban töltött gyermekkori éveiben templomi gyermekkarban szerepelt, és már itt töltekezett egyrészt az egyházi muzsika, másrészt a kóruskultúra öröké termékeny elemeivel, amelyek azután egész művészetét jellemzik. Kodály nyomán ez az új zenei magyarság átmegy a mindennapi életbe, s míg a hangszerkultúra, — bármennyire nélkülözhetetlen a hangszer a komoly zenepedagógiában, — sohasem lesz oly mértékben tömegkultúra, mint a társasénekek, amelynek varázsa mélyreható, és formáló erőként az énekkar tagjait és a közönséget egy művészi élményben egyesíti. — Szógi Endre megállapításait a Polgáriiskolai Tanárképző Főiskola Kamarakórusa pompásan érzékeltette. Kontrapunktikus és homofón kórusműveket hallottunk magasszínvonalú előadásban. Nemcsak a bájos Biciniákból kaptunk szemelvényeket,

hanem hallottunk olyan csodás gyermekdalfeldolgozást is, mint a *Katalinka*. Kodály kórusai is igazolják, hogy tévedés volna a helyes magyar zenei irányzatot csupán a kontrapunktikára korlátozni. A főiskolai Kamarakórus jó hanganyaga szinte festői ecsettel mutatta be, hogyan tudnak egy énekkar szólamai „lángra lobbani”, mint a szép Ady-kórusban (*Akik mindig elkésnek*). Ép ily nagyszerűen érzékeltette Szögi Endre együttese a lassan permelező esőt a *Norvég lányokban* (Veörös Sándor pompás verse!) A vezénylő Szögi professzor azután a *Köszöntőben* stílusosan fejezte ki az egybegyűlt közönségnek a nagy Mester iránt táplált hódoló érzelmeit.

Hogy az énekkultúra milyen arányokban terjed, azt fényesen igazolja nemcsak az alsóvárosi Mátyás- királykórus első szegedi bemutatkozása, hanem a budapesti Szt. Gergely Kórus szabadkai hangversenye is, amelyen a szabadkai Angolkisasszonyok tanárképzőjének énekkara is szerepelt. A Szt.

Gergely-kórust, mely ez alkalommal a klasszikus külföldi és mai magyar kórusművészet remekeit adta elő nagy felkészültséggel, *Faludi Béla* főiskolai tanár vezényelte igen művészi és komoly rátermettséggel.

Két olasz és egy szegedi szőlőművész hangversenyének is szép sikere volt, mint ahogyan NIKITA DE MAGALOFF zongoraestje és KORÉH ENDRE dalestje is, valóságos zenei eseményként nyújtott igazán tiszta művezetést. JANTIRO ANTONIO gordonkaművész, SIRIO PIOVESAN hegedűművész, Zathureczky tanítványa, és ILIN DUSAN hegedűművész, — mindhárman fiatal tehetségek, — nagy eredményre jogosítanak.

Végül meg kell említenünk, hogy az Egyetembarátok egyesületének utolsó előadódélutánján ANTOS KÁLMÁN, a kiváló szegedi orgonaművész és zenepedagógus a mai zene problémáiról igen érdekes és tanulságos előadást tartott.

K. I.

Művészet

TÁPAI ANTAL szoborkiállításának anyaga témájában sokféle: arcképek, vallásos tárgyú szobrok, jelképes ábrázolások és zsáner. A sokféle témával sokféle művészi tartalom is jelentkezik és a stílustörekvések is változnak. Mintázni tud, arcképei hasonlatosak és élettejesek. Ezek között önarcképei a legjobbak. Móra-portréja lárvaszerűen merev és vaskos. „Újságíró” arcképében sok plasztikus finomság van.

Tápai akkor a legerősebb, midőn érzelmeiket, indulatokat kíván kifejezni. Ilyenkor mindig talál egy-egy kifejező mozdulatot s alakjainak minden porcikáján átremeg az indulat. E nemben Ecce Homo-ja, Saul-ja, viharban összefutó lovai, Csodalátó-ja szinte látomászerűek. Sok erő van markáns plasztikai formákból összeépített magyar arcaiban, de nyersegek. Némi rajzos elem ezeket jellegzetesebbé és erőteljesebbé tette volna.

Ami Tápai szobrainak meggyőző erejét gyengíti, az a stílusérzék hiánya. A tanulmányoszerű naturalizmusától az abstraháló, sematizáló törekvésig többféle stílussal próbálkozik, de egyik sem fakad mélyebb művészi ösztönből és ezért — legalább még most — nem tudja mondanivalóját tömören stílusba formulálni.

Tömöknégy-szobra plasztikailag érdektelen. Egyébként is ez a sétára készülő városias külsejű úr kissé idegen itt Szegeden. Ha ez a szobor egy intim környezet számára szánt portré lenne, akkor is hiányzik belőle Tömöknégy közvetlensége, mely éppen varázsának egyik eszköze volt. Ha azonban szabadba tervezett monumentális alkotás eredetijének kell tekintenünk, amely a tömegnek szól, nem találni meg benne a Szeged-környéki magyar ábrázolóját, a mai alföldkutatók nagy elődjét, aki belülről tudta meglátni és kielemezni embereinek titokzatos, akárki számára nem hozzáférhető, ritkán megnyilatkozó lelkét. Itt a szobrásznak nem annyira a visszamaradt arcképeket kellett volna nézegetni, hanem inkább Tömöknégy írásaiba elmerülni s ezekből kiépíteni a nagy író lelki alakját. Ennek a lelki portrénak kellene sugározni az egész szoborból, hogy mellékalakok nélkül is, epigrammái tömörséggel az ő írói világának szimbólumává emelje ezt a művet.

VINKLER LÁSZLÓ kiállítása.

Képei megjelenésükben egyszerűek, atmoszférájuk tiszta, átlátszó és kompozíciójuk világos.

Első tekintetre ez a benyomás kap meg bennünket, de a további szemlélet